

Palvelualueiden vastineet vuoden 2021 arviointikertomuksen havaintoihin

Tarkastuslautakunnan esittämät havainnot (tekstissä kursivoituna ja vahvennettuna) ovat lainauksia tarkastuslautakunnan arviointikertomuksesta, joihin on pyydetty kunnanhallitusta ja lautakuntia antamaan vastineensa kunnanvaltuustolle sekä tarkastuslautakunnalle lokakuun loppuun mennessä.

Tarkastuslautakunnan havainnot vuoden 2021 tilinpäätöksestä:

Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Tarkastuslautakunnan havainto: ***”Toimialakohtaisten tavoitteiden asettelussa tulee kiinnittää huomiota tavoitteiden yhdenmukaisuuteen ja mitattavuuteen. Lisäksi tavoitteiden tulee olla johdettavissa kuntastrategiasta”.***

Hallintopalvelualueen vastine: Tavoitteiden mitattavuuteen ja johdettavuuteen on kiinnitetty huomiota vuoden 2021 lopussa hyväksytyyn strategiaan ja siitä johdettujen tavoitteiden osalta. Tavoitteiden toteutumisesta kuvaavia mittareita on pyritty löytämään ja niitä arvioidaan ensimmäistä kertaa vuoden 2022 talousarvion toteutumisesta arvioitaessa.

Tarkastuslautakunnan arvio talouden arviointimenettelyn kriteerien täyttymisestä

Tarkastuslautakunnan havainto: ***” Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että sopeuttamisohjelman toimenpiteet laaditaan niin, että niiden toteutuminen on seurattavissa. Uudistuneet (kriisikunta)kriteerit on syytä ottaa kunnan talouden suunnittelussa ja hoidossa huomioon.***

Hallintopalvelualueen vastine: Mäntsälä2026-sopeuttamisohjelman toimenpiteitä on ollut vaikea seurata, koska tavoitteet ovat osittain päällekkäisiä, niitä ei ole yksilöity tai toiminta on muuttunut ja niiden toteutumisesta on vaikea osoittaa. Esimerkiksi henkilöstökustannuksia aiheuttavia säästöjä sisältyy moneen eri asiakohtaan. Toisaalta lainsäädännön tuomat kuntien uudet tehtävät lisäävät henkilöstötarvetta, toimintojen siirtäminen omaksi toiminnaksi (ateria- ja siivouspalvelut) ja kunta-alan yleiset palkkaratkaisut lisäävät henkilöstökustannuksia eikä toiminnan vertaaminen vuosien välillä ole siten yksiselitteistä.

Vuoden 2023 alusta toteutuva sosiaali- ja terveystalouden siirto hyvinvointialueille on ennennäkemätön uudistus Suomessa ja vaikutusten arviointi kunnan talouteen pitkällä aikavälillä on vielä hyvin epävarmaa. Myös muut valtion taholta käynnissä olevat uudistushankkeet kuten TE-palvelujen siirto kunnille ja kiinteistöverouudistus ja niiden vaikutukset kunnan talouteen ovat epävarmoja. Sen vuoksi kunnan talouden pitkjänteinen suunnittelu ja arviointi on haastavaa ja monet laskelmat hyvin alustavia. Kunta ei voi vaikuttaa kaikkiin ulkopuolelta tuleviin uudistuksiin, mutta omaa toimintaa pystytään tehostamaan ja sopeuttamaan tiedossa olevaan väestömuutokseen, ikärakenteeseen ja arvioituun palvelutarpeeseen.

Yksittäisten rivien seuraamisen sijaan tulisi toimintaa arvioida suhteessa muihin ja arvioida niitä kohteita joissa kunnan kustannukset ovat korkeampia ja joissa olisi tehostamismahdollisuuksia. Tavoitteena on ollut lisätä tiedolla johtamista ja ennusteita myös luottamushenkilöiden saataville.

Verrattaessa kunnan kustannuksia muihin kuntiin (kunnassa käytössä oleva Kuntamaiseman vertailutiedot) on huomattu, että kunnan kustannuksissa korostuu tilakustannukset ja toisaalta henkilöstökustannukset ovat monessa kohdassa vertailuaineiston keskiarvon alapuolella. Jos henkilöstökustannuksia halutaan edelleen vähentää, on väistämättä selvitettävä palveluverkkoa ja palvelutarjontaa. Jos jossain halutaan palvelutarjontaa lisätä/ylläpitää niin toisessa kohdassa se tarkoittaa leikkauksia ja vähennyksiä. Tämä tarkoittaa valintaa. Valintapäätöksien tueksi on tuotava riittävä selvitys siitä, että mistä kustannukset muodostuvat.

Kunnan merkittävä velkamäärä on ollut huolenaihe, jonka pienentämiseen on Mäntsälä 2026 -ohjelman tavoitteissa sitouduttu. Kasvava kunta tarvitsee myös investointeja ja ohjelman mukaista velkamäärätavoitetta on vaikea saavuttaa ilman merkittäviä leikkauksia investointeihin ja käyttötalouteen. Valtuusto päätti uusista strategista tavoitteista valtuustokaudelle ja mittareiden osalta lievennettiin myös lainatavoitetta sitoutumalla siihen, että kriisikuntakriteerit eivät täyty.

Mäntsälä 2026-ohjelman päivittäminen kunnan palveluverkkoa- ja palvelujen laadun arviointia painottavaksi on todettu tarpeelliseksi. Talousarvion 2023 laadinnan yhteydessä tarkistetaan tavoitteita. Erillisiä seurattavia kohteita ei ole tarkoituksenmukaista enää tuoda esiin rivi riviltä, mutta on tarve määritellä tavoitteet tuleville vuosille ja sisällyttää tavoitteiden mukaiset toiminnan tehostamiseen tähtäävät ja palvelurakenne-/verkkotarkastelut myös talousarvion suunnitelmavuosille.

Henkilöstö

Tarkastuslautakunnan havainto: ” Koronapulssikyselyt toteutettiin henkilöstön työhyvinvointitilanteen arvioimiseksi huhtikuussa ja syyskuussa. Vastauksissa korostui erityisesti yhteisöllisyyden ylläpitämisen merkitys ja perehdytyksen puutteet. Kuormitusta koettiin tilanteen epävarmuudesta ja nopeista muutoksista sekä kasvomaskien käytön aiheuttamasta epämukavuudesta. ***Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että koronapulssikyselyssä esille nousseisiin ongelmiin puututaan.***”

Hallintopalvelualueen vastine: Koronapulssikyselyssä esiin nousseet asiat on huomioitu mm. siten, että osallisuus ja yhteisöllisyys sekä johtamisen kehittäminen on nostettu henkilöstön osalta keskeiseksi tavoitteeksi kuntastrategiassa. Lisäksi on päivitetty työsuojelun toimintaohjelma ja tehdään palvelualuekohtaiset hyvinvointisuunnitelmat.

Tarkastuslautakunnan havainto:” **Tarkastuslautakunta toteaa strategisten tavoitteiden toteutuneen henkilöstön osalta hyvin. Erityisesti tarkastuslautakunta kiinnittää huomioita henkilöstön aktiiviseen kouluttautumiseen. On tosin vaikeata sanoa miltä koulutuksen muutos näyttäisi, jos se olisi tilastoitu samalla tavalla kuin vuonna 2020.”**

Hallintopalvelualueen vastine: Sähköisten koulutusjärjestelmien käyttöönottoa laajennetaan ja jalkautusta jatketaan. Osaamisen kehittämisen työkalut otetaan käyttöön uuden hr-järjestelmän lisäosana ja suunnitelmallisuutta sekä seurantaa parannetaan. Käytännössä uudet järjestelmät tarkoittavat myös uudenlaista raportointia ja mittarointia.

Tavoitteiden toteutuminen palvelualuekohtaisesti

Hallintopalvelut

Tarkastuslautakunnan havainto: **Mäntsälä 2026 -ohjelman mukaiset tavoitteet ovat osin jääneet toteutumatta tai ovat epämääräisiä. Hallintopalveluiden tavoitteet osana Mäntsälän talouden tasapainotussuunnitelmaa tulee määritellä selvemmin ja konkreettisemmin. Kunnan velkaantuminen tulee saada hallintaan.**

Hallintopalvelualueen vastine: Konsernipalveluihin alun perin osoitettiin Mäntsälä2026-mukaisia toimenpiteitä yhteensä n. 2,1 miljoonalla eurolla. Organisaatorakenne muuttui kuitenkin vuonna 2021 ja konsernipalveluista osa siirtyi sivistys- ja hyvinvointipalvelualueelle ja osa toiminnoista tekninen ja elinvoimapalvelualueelle. Konsernipalveluille aikoinaan kohdistettiin eläköitymisistä ja kunnasta vapautuvista viroista ja toimista yhteensä 270 000 euron säästöt. Lisäksi tuottavuuden nousulle, asiantuntijapalveluiden vähentämiselle ja sopimushallinnan kehittämiseksi arvioitiin säästöjä myös yli 200 000 eurolla ja tarpeettomien kiinteistöjen myynnille 1,55 miljoonaa euroa.

Hallintopalvelualueella on haettu säästöjä mm. palkanlaskennan ja kirjanpidon palveluntuottajavaihdoksella ja hankintaprosesseja selkeyttämällä vaihtamalla myös järjestelmätoimittajaa. Nämä muutokset tuovat kuitenkin alkuvaiheessa enemmän kustannuksia, kun järjestelmiä räätälöidään ja rakennetaan ja säästöt syntyvät vasta pidemmällä tähtäimellä, kun uusista järjestelmistä saadaan tehokkuushyötyjä irti. Henkilöstökustannuksissa on pyritty säästämään järjestelemällä toimintaa uudelleen, mutta säästö näkyy enemmän muilla palvelualueilla, kun henkilöstöä on keskitetty tukipalveluihin ja hallintopalvelualue tuottaa keskitetysti työn muille palvelualueille, kuten keskitetty ostolaskujen tiliöinti, laskutus, controller-palvelu, hankinta,

tietoturva- ja tietosuojat. Kunnan tarpeettomien kiinteistöjen myynnistä vastaa toimitilapalvelut, vaikka myynnistä syntyvät mahdolliset myyntivoitot kirjataan hallintopalvelualueelle. Myyntejä on tehty niiden kiinteistöjen osalta, mutta osa kiinteistöistä on tasearvoltaan olleet arvioitua myyntihintaa suurempia eikä siten tuottaisi myyntivoittoa.

Velkaantumiseen vaikuttaa toteutettavat investoinnit ja käyttötaloudessa saavutettavat säästöt. Velkaantumisen hillitseminen on koko kunnan yhteinen tavoite. Kasvava kunta tarvitsee myös investointeja, mutta näkökohdat riskien osalta ovat myös selvät. Konsernin lainamäärä viime tilikaudella pieneni, vaikka kunnan velkamäärä kasvoi. Tämä johtui konsernin sisällä tapahtuneesta velkajärjestelystä, jolla Mäntsälän kodeille saatiin merkittävästi edullisempaa lainarahoitusta.

Sivistys- ja hyvinvointipalvelut

Tarkastuslautakunnan havainto: ***”Tarkastuslautakunta näkee tärkeänä, että kuntalaisten hyvinvointiin kiinnitetään poikkeuksellisten vuosien jälkeen suurempaa huomiota. Hyvinvoinnin kehittymistä tulisi raportoida”.***

Sivistys- ja hyvinvointipalvelualueen vastine:

Kuntalain (410/2015) 1 §:n mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueen elinvoimaa. Terveystieteiden lain (1326/2010) 12 §:n mukaan kunnan on seurattava asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin tilaa väestöryhmittäin ja alueittain.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatiminen perustuu lastensuojelulain (417/2007) 12 §:ään ja Ikääntyneiden hyvinvointisuunnitelman laatiminen ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012) annetun lain 5 §:ään. Mäntsälän hyvinvointisuunnitelmassa on huomioitu kaikki ikäryhmät mainitulla jaottelulla.

Kunnan hyvinvointisuunnitelmassa asetetaan kuntalaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet, toimenpiteet sekä mittarit seuraaville vuosille.

<https://www.mantsala.fi/uploads/sites/2/2022/04/hyvinvointisuunnitelma-2022-2025.pdf>

Suunnitelman toteutumista arvioidaan vuosittain kunnan osavuosi- ja tilinpäätösraportoinnissa sekä hyvinvointiraportissa. Laajempi hyvinvointikertomus tehdään kerran valtuustokaudessa hyvinvointipolitiikan johtamisen, suunnittelun, seurannan, arvioinnin ja raportoinnin työvälineeksi. Edellinen laaja hyvinvointikertomus hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 21.6.2021

<https://www.mantsala.fi/uploads/sites/2/2022/04/hyvinvointikertomus-2017-2020.pdf> ja hyvinvointiraportti vuodelta 2021 hyväksyttiin kunnanvaltuustossa 23.5.2022.

<https://www.mantsala.fi/uploads/sites/2/2022/05/hyvinvointiraportti-2021-12.4.2022.pdf>

Tekninen ja elinvoimapalvelut

Tarkastuslautakunnan havainto: ***”Tarkastuslautakunta katsoo, että talousarvion lukujen ja toteutuneiden lukujen ero selittyypääasiassa vuoden 2021 koronaepidemiatilanteen aiheuttamista toiminnan muutoksista ja erityisjärjestelyistä”.***

Tekninen ja elinvoimapalvelualueen vastine: Tekninen ja elinvoimapalvelut pitää tarkastuslautakunnan analyysia talousarvion ja toteutuneiden lukujen erojen syystä oikeana. Korona on vaikeuttanut talousarviossa pysymistä.

Kuntakehityspalvelut

Tarkastuslautakunnan havainto: ***”Tarkastuslautakunta toteaa, että organisaatiomuutoksella ei ole ainakaan toistaiseksi ollut konkreettisia vaikutuksia kuntakehityspalveluihin”.***

Kuntakehityspalvelujen vastine: Kuntakehityspalvelut ja tekniset palvelut yhdistyivät 1.8.2021 lukien. Tässä yhteydessä kuntakehityspalvelujen ja teknisten palvelujen yhteinen johtoryhmä aloitti työskentelyn. Johtoryhmätyöskentelyssä koordinoidaan aikaisempaa paremmin kaavoituksessa käynnissä olevia hankkeita infrarakentamisen kanssa. Lisäksi kaavoituksen lausuntokäsittelyä on tehostettu yhteisellä teams-kanavalla. Yhteistyön jatkuvalla kehittämisellä pyritään infrasuunnitteluprosessin yhtenäistämiseen ja infrarakentamisen parempaan laatuun.

Investoinnit

Tarkastuslautakunnan havainto: ***”Tarkastuslautakunta toteaa, että vuoden 2021 investoinnit toteutuivat pääsääntöisestisuunnitelmien mukaisesti”.***

Ei vastinetta.

Nivos Oy

Mäntsälän kunnan tarkastuslautakunta on vuoden 2021 arviointikertomuksessaan huomionnut Nivos Oy:n pääomalinasta maksamaan korkoon ja Fennovoiman omistusosuuksiin liittyviä riskejä.

Tarkastuslautakunnan havainto: **”Nivos Oy:n kannattavuus ja kyky tilittää kunnalle sen antamasta pääomalinasta haluttu korko on ollut lähinnä Nivos Verkot Oy:n varassa. Kunnan taloudenpidon kannalta tämä on riski. Kuten myös Fennovoimaan sijoitetun pääoman mahdollinen alaskirjaus”.**

Nivos-konsernin vastine: Nivos-konsernin tulosta on heikentänyt vuonna 2021 alkanut energian hinnan nousu, jonka taustalla on ollut huoli maakaasun riittävydestä, vuoden 2021 heikko vesivuosi, inflaation kiihtyminen sekä Venäjään maariskin toteutumisen vaikutus energian hintoihin. Olkiluoto 3:n käytön toistuva viivästyminen on vaikeuttanut konsernin talouden ennustettavuutta. Vuoden 2022 alussa käynnistyneet, Venäjän hyökkäyssotaan liittyneet pakotetoimet ovat vaikeuttaneet Nivos-konsernin kaukolämmön tuotantoa. Fennovoiman Hanhikiven ydinvoimalaitoshankkeeseen sijoitetun pääoman alaskirjaukset toteutetaan tilinpäätöksen 2022 yhteydessä. Nivos-konsernissa on vuoden 2022 aikana käynnistetty tervehdyttämistoimet, jotka osaltaan turvaavat kunnan pääomalinan koron maksua.

Mäntsälän Kodit Oy

Tarkastuslautakunnan havainto: **”Tarkastuslautakunta kiinnittää huomiota yhtiön mittavaan lainamäärään ja kykyyn selviytyä takaisinmaksusta”.**

Mäntsälän Kodit Oy:n vastine:

Mäntsälän Kodit Oy toimii omakustannusperiaatteella eli vuokranmäärityksessä omakustannusperiaate tarkoittaa sitä, että **vuokralaisilta saa periä** asuinhuoneistosta vuokraa enintään määrän, joka tarvitaan muiden tuottojen lisäksi kattamaan asuntojen ja niihin liittyvien asumista palvelevien tilojen **rahoitusmenot ja hyvän kiinteistönpidon mukaiset hoitomenot**. Arava- ja korkotukilaisissa säädetään siitä, mitä eriä omakustannusvuokraan voidaan sisällyttää.

Jos yhtiön käyttöaste pysyy hyvänä ja kulurakenne kohtuullisella tasolla, yhtiö pystyy suoriutumaan hoito- ja rahoituskuluista.

Mäntsälän Kodit Oy on tehnyt lainoihin ylimääräisiä lyhennyksiä talojen myyntituloilla 3 935 539,33 euroa:

vuonna 2019 1 792 759,33 €

vuonna 2020 2 142 780,00 €

Yhtiön aineelliset hyödykkeet olivat 31.12.2021 yhteensä 25 079 764,95 €.

Yhtiön asuntokannassa on vielä kehitettävää ja jos halutaan, että asuntokanta on houkutteleva ja kilpailee Mäntsälän asuntomarkkinoilla, asuntokannan kehittämistä tarvitaan edelleen (perusparannukset, uudiskohteet ja talojen purkamista).

Mäntsälän Jäähalli Oy

Tarkastuslautakunnan havainto: ***”Tarkastuslautakunta toteaa, että koronapandemiatilanne on vaikeuttanut jäähallin taloudellista tilaa merkittävästi. Rakennushankkeeseen liittyy merkittäviä taloudellisia ja toiminnallisia riskejä. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan myös kunnan olisi mietittävä toimenpiteitä jäähallin käyttöasteen lisäämiseksi”.***

Hallintopalvelualueen vastine: Tarkastuslautakunnan näkemys on oikea ja kunta on joutunut tukemaan Jäähallia korona-aikana, jotta jäähallin toiminta saataisiin kannattavaksi ja harrastajamäärät ennen koronaa olevalle tasolle. Mäntsälän Jäähalli Oy:ltä on edellytetty liiketoiminta- ja markkinointisuunnitelmaa ja niiden toteutumista seurataan kunnanhallituksessa. Kunnan markkinointi- ja viestintä tukee Jäähallia markkinointisuunnitelman laatimisessa ja auttaa sosiaalisen median sisältöjen tuottamisessa.

Muut havainnot

Tarkastuslautakunta katsoo että:

-Kunnan on jatkettava tulorahoituksen riittävyttä vahvistavia toimenpiteitä ja samalla jatkaa talouden sopeuttamisohjelman toteuttamista.

-Sote-palveluiden siirtyminen hyvinvointialueelle edellyttää sekä rakenteellisia että taloudellisia toimenpiteitä.

-Mäntsälä 2026 sopimuksen tavoitteet ovat toteutuneet vain osittain.

-Kuntastrategista ohjausta tulee vahvistaa. Toimialakohtaiset tavoitteet tulisi olla johdettavissa kuntastrategian tavoitteista sekä arvioitavissa kuntastrategisia tavoitteita vasten.

Hallintopalvelualueen vastine: Kunnanhallitus yhtyy tarkastuslautakunnan

näkemyksiin. Uuden strategian mukaisesti tavoitteena on varmistaa asukasluvun hallittu kasvu, huolehdittava yritysten toimintaedellytyksistä sekä kasvatettava halukkuutta investoida kuntaan. Jatkuva palveluverkon ja ikärakenteen muutoksen seuraaminen on erittäin tärkeää, jotta ennakolta voidaan valmistautua muutoksiin ja sopeuttamistoimenpiteitä tulee tehdä ajoissa. Henkilöstömitoitus sekä tulevat investoinnit on suunniteltava olemassa olevaan sekä tulevaan tarpeeseen peilaten.

Uusi strategia on hyväksytty kunnanvaltuustossa 2021 joulukuussa ja sille asetetut tavoitteet ja mittarit ovat hyväksytyt ensimmäisen osavuosikatsauksen yhteydessä toukokuussa 2022. Asetetut mittarit tukevat kuntastrategian toteutumisen seurantaa ja antavat suuntaa koko valtuustokauden valmistelutyölle.